

2. Боднар Н. Корекційна робота із запобігання дисграфії в дітей молодшого шкільного віку. Педагогічний альманах. Херсон, 2016. Вип. 30. С. 17–22.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. Київ : Вища школа, 2009. 280 с.
4. Журавльова Л. Теоретичні питання формування логокоптетентності вчителів початкових класів. Педагогічні науки. 2017. Вип. LXXVI. Т. 2. С. 72–76.
5. Волосюк А. А. Сучасні методи корекції усного та писемного мовлення молодших школярів під час корекційно-логопедичних занять : тематичний збірник праць / за заг. ред. Н. Л. Гузь. Рівне : РОШПО, 2014. 56 с.
6. Маслова Т., Найдьонова Н. Полодання дисграфії та дислексії в мінімальний термін на шкільному логопедичному пункті. Таврійський вісник освіти. 2014. № 2. С. 155–163.
7. Ільяна В. Методика діагностики порушень читання у молодших школярів із ТПМ. Український логопедичний вісник : зб. наук. пр. Київ : Актуальна освіта, 2010. Вип. 1. С. 57–65.
8. Карпенко В., Зелінська-Любченко К. Напрями логопедичної роботи корекції дисграфії у молодших школярів. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації : зб. наук. ст. Суми, 2019. С. 71–73.
9. Корекційні програми для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Міністерство освіти і наук України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi> (дата звернення: 12.08.2023).
10. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : Лист МОН України від 31.08.2020 р. № 1/9-495. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci> (дата звернення: 16.09.2023).

Осмачко Наталя

Науковий керівник – проф. Шнак Марія

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасному освітньому середовищі початкової школи вивчення іноземних мов набуває все більшої важливості й актуальності. Адже уміння спілкуватися на різних мовах стає необхідністю в умовах глобалізації та інтеграції. Вивчення іноземної мови молодшими школярами забезпечує розвиток комунікативних навичок, інтелектуальних здібностей учнів, розширення їхнього світогляду. Психологічні аспекти комунікативної взаємодії вчителя з молодшими школярами стають важливим фактором у досягненні успішності в процесі навчання іноземної мови.

Мета статті – охарактеризувати особливості комунікації між вчителями та учнями молодшого шкільного віку під час вивчення іноземної мови. Вивчення цих аспектів допоможе покращити навчальний процес та забезпечити більш успішне засвоєння іноземної мови дітьми цього віку.

В освітньому процесі взаємодія вчителя з учнями через спілкування є необхідною складовою педагогічної діяльності і відіграє ключову роль. Термін «комунікація» з'явився у науковому контексті на початку ХХ століття, а до того проблема спілкування розглядалася здебільшого в контексті міжособистісної взаємодії.

Проблематика педагогічного спілкування вчителя з учнями активно досліджується як в українській, так і в зарубіжній науковій літературі. У своїх працях дослідники висвітлюють питання взаємодії педагога з учнями, зосереджуючи основну увагу на вихованні, формуванні особистості учня та взаєморозумінні. Так, вчені В. Л. Зликов, О. В. Завгородня, С. О. Лукомська, С. О. Копилов, О. В. Котух досліджували психологічні аспекти педагогічної взаємодії. Водночас психологічні особливості комунікативної взаємодії вчителя з учнями у процесі вивчення іноземної мови залишаються маловивченими [4].

Н. П. Волкова розглядає професійно-педагогічну комунікацію як систему прямих або опосередкованих взаємодій, в яких педагог використовує вербальні і невербальні засоби для обміну інформацією, моделювання та управління процесом спілкування і регулювання педагогічних відносин. Професійно-педагогічна комунікація є важливою складовою педагогічного процесу, її ефективність залежить від мети і цінностей спілкування, які приймаються усіма учасниками і розглядаються як стандарти індивідуальної поведінки [2].

Стиль педагогічного спілкування визначає психологічний клімат в класі і впливає на психоемоційний стан та самооцінку дитини. Традиційно розрізняють три основних стилі педагогічного спілкування [8]: авторитарний стиль характеризується авторитарним управлінням вчителя, наказами, вказівками, зауваженнями, критичною оцінкою учнів; демократичний стиль передбачає опору педагога на навчальний колектив, доброзичливе ставлення та повагу до учнів, заохочення їхньої ініціативи та самостійності. Цей стиль є найбільш оптимальним; ліберальний стиль характеризується самоусуненням педагога від відповідальності, потуранням, поступливістю, зниженням рівня контролю вчителя за поведінкою учнів. Цей стиль не забезпечує ефективного навчання та виховання.

У початковій школі важливо правильно поєднувати стилі педагогічного спілкування, вчитель повинен бути вимогливим, але справедливим, щоб не втратити довіру учнів. Авторитарний стиль може бути ефективним у короткостроковій перспективі, але в довгостроковій перспективі він може призвести до негативних наслідків (зниження позитивної мотивації та інтересу до навчання, втрата бажання вчитися, формування негативного ставлення до вчителя та школи загалом). Демократичний стиль, навпаки, забезпечує конструктивні діалогічні стосунки між вчителем та учнями, сприятливі умови для розвитку творчої особистості учня.

Американський психолог М. Розенберг розробив метод, який відомий як ненасильницьке спілкування або «мова життя». Він пропонує коригувати свою поведінку в процесі спілкування, замінюючи емоційну реакцію на співчуття та розуміння, засновані на принципі емпатії. Ненасильницьке спілкування – це важлива навичка, яка є необхідною, особливо в шкільному середовищі [7].

У процесі навчання іноземної мови вчителю важливо застосовувати індивідуальний підхід до кожного учня, оскільки під час комунікативної взаємодії з учнями початкових класів

можуть виникати різні психологічні бар'єри. У психології термін «бар'єр» трактують як конкретні перешкоди, які ускладнюють досягнення взаєморозуміння між людьми. Зазвичай, психологічний бар'єр розглядається як складний мотиваційний стан, який перешкоджає виконанню бажаних дій в конкретних ситуаціях і часто супроводжується стресом, особистісною невизначеністю та виявами негативних емоцій. Розуміння і подолання цих бар'єрів мають велике значення для забезпечення ефективного навчання та надання психологічної підтримки учням [1].

Н. В. Яковлева визначає три основні категорії факторів, які зумовлюють виникнення психологічних бар'єрів у процесі вивчення іноземних мов [9]:

Мотиваційні фактори – відсутність в учнів інтересу до навчального процесу, захисна поведінка учнів при спілкуванні з вчителем через занижену самооцінку та високі очікування.

Операціональні фактори – різні форми порушення мови або недостатність навичок спілкування, що може призводити до труднощів у комунікації.

Соціально-психологічні фактори – відсутність психологічного комфорту, обмеження умов для розвитку та реалізації потенційних творчих можливостей особистості, а також негативні міжособистісні взаємини в системі «учень-вчитель».

У початковій школі навчання іноземної мови здійснюється із використанням ігор, візуальних засобів та інструментальних методів. Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями у мовній освіті, вивчення першої іноземної мови в початковій школі базується на усному спілкуванні й чітко визначених лінгвістичних принципах, включаючи фонетичні та синтаксичні аспекти, а також впровадженні елементарного діалогічного спілкування у класі [5].

Під час навчання дітей молодшого шкільного віку вчителю важливо враховувати їхні психофізіологічні особливості – підвищену емоційність, низький рівень концентрації уваги, імпульсивність та реактивність, а також недостатній рівень розвитку мисленнєвих операцій, таких як планування, узагальнення та систематизація [3].

Для успішної комунікації англійською мовою важливим аспектом є розвиток та формування фонематичного сприйняття іноземної мови. Фонематичне сприйняття є спеціальним видом слуху, який дозволяє розрізнити звуки мовлення як фонемі, правильно вимовляти їх та розуміти значення слів. Фонематичний слух визначає здатність учня аналізувати та синтезувати мовні звуки, що має важливе значення для сприйняття фонем в конкретній мові. Цей процес відіграє ключову роль у формуванні правильної вимови та подальшому розвитку навичок читання і письма [6].

Однією з найбільш ефективних методик навчання іноземним мовам у початковій школі є метод повної фізичної реакції (Total Physical Response – TPR), який був розроблений американським дослідником Джеймсом Ашером на початку 1960-х років і став популярним у різних країнах світу. Ця методика поєднує знання з педагогіки, психології та методики навчання іноземних мов і спрямована на розвиток комунікативних здібностей та навичок

Магістерський науковий вісник. – № 41

молодших школярів під час вивчення іноземних мов. Метод повної фізичної реакції використовується для навчання іноземних мов за допомогою фізичних дій, що виконуються учнями у відповідь на усні команди, інструкції та стимули вчителя. Для молодших школярів цей метод передбачає виконання рухливих команд, використання ігор, жестів та міміки для ілюстрації різних дій та комунікативних ситуацій. Цей метод дуже підходить для дітей, оскільки вони мають природну потребу постійно рухатися, імітувати та виражати свою фантазію [10].

Отже, у процесі вивчення іноземної мови в початковій школі вчитель має використовувати інтерактивні методи навчання, які дозволяють зацікавити учнів, зробити процес навчання більш захоплюючим, а також сприяють розвитку у них комунікативних навичок. Водночас вчитель має реалізовувати особистісно-орієнтований підхід до учнів, враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості молодших школярів.

Для підвищення ефективності комунікативної взаємодії вчителя з молодшими школярами в процесі вивчення іноземної мови слід дотримуватись таких психологічних рекомендацій: Вчитель повинен: бути зразком для наслідування, говорити інтонаційно виразно, правильно вимовляти звуки іноземною мовою; правильно комбінувати стилі педагогічного спілкування; бути уважним до учнів, чуйним, розуміти їх емоційний стан; створювати атмосферу взаєморозуміння і співпраці на уроках іноземної мови; враховувати психофізіологічні особливості молодших школярів; використовувати різноманітні методи навчання, які відповідають віковим особливостям учнів початкових класів; заохочувати учнів до висловлювання своїх думок та ідей.

Дотримання цих психологічних рекомендацій допоможе вчителю забезпечити ефективну комунікативну взаємодію з молодшими школярами, що сприятиме успішному засвоєнню іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька О. Л. Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання. *Іноземна філологія*. 2015. Вип. 128. С. 285–291.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2007. 616 с.
3. Городецька О. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови учнів молодшого шкільного віку. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1 (85). С. 140–143.
4. Городнича Л., Ольховик М., Стеченко Т. Методика вербальної взаємодії неда фландерса у контексті самооцінки рівня педагогічного спілкування вчителя ЗЗСО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2021. Вип. 14-15. С. 170–174.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Відділ сучасних мов. Страсбург. Київ : Ленвіт, 2003. 361 с.
6. Койрах О. Автентичні віршовані твори на уроках англійської мови. *Рідна школа*. 2016. № 10. С. 28–30.
7. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: мова життя. Харків : Ранок, 2020. 256 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
9. Яковлева Н. В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2003. 20 с.
10. Asher J. J. The Total Physical Response Approach to Second Language Learning. *The Modern Language Journal*. 1969. Vol. 53, No. 1. P. 3–17.